

Ukraine in the context of the rule of law (Methodological and comparanive aspects). *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2021. № 28 (2). P. 17–24.

Ключові слова: принцип верховенства права, справедливість, Європейський суд з прав людини, Конституційний Суд України, Верховний Суд.

Key words: the principle rule of law, legality, European Court of Human Rights, Constitutional Court of Ukraine, Supreme Court.

БАЛЬЖИК ІРЕНА АНАТОЛІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент, докторантка*

ХРИСТИЯНСЬКЕ СТАВЛЕННЯ ДО ВІЙНИ

Церква століттями була провісником миру. І в цьому її величезна заслуга. В соціокультурній матриці сучасних війн та військових конфліктів важливе місце посідає релігійна складова. Необхідно знати генезу поглядів на війну, бо досить часто вилучені з історичного контексту релігійні вірування та уявлення використовуються як підстава для сучасних політичних і військових доктрин, тобто інтерпретуються в найбільш вигідному смислі з точки зору ідеологічних цілей певних рухів [1].

У Святому Письмі тема війни найчастіше зустрічається у Старому Заповіті, і є слова які ясно вказують, що Бог підтримує тих, хто виходить на боротьбу з ворогом. «Коли ти вийдеш на війну проти твого ворога та побачиш коней та колісниці, і більше народу ніж в тебе, не бийся їх, бо Господь із тобою, твій Бог який вивів тебе з землі Єгипетської...Господь, Бог ваш, йде з вами, щоб битися за вас з ворогами вашими та врятувати вас» (Втор. 20, 1–4).

Біблія запевняє, що Бог «розв'яже проблеми, що торкаються могутніх далеких народів. Вони перекують мечі на лемеші, а списи на серпи. Не підійме меча народ на народ, і більше не будуть учитися воювати» (Михея 4:3). У Біблії говориться, що під правлінням Божого Царства не буде держав, які змагаються за власні інтереси, не буде несправедливості, проти якої повстають люди, та упереджень, які призводять до етнічних поділень. Тому війни припиняться» (Ісаї 11:9).

Православна та католицька церкви підтримують ідеї справедливої війни яку можна розпочати тільки для захисту своєї батьківщини від нападників, частина протестантських церков не підтримує такої ідеї і стоять на засадах пацифізму та антимілітаризму.

Ідеї християнської доктрини справедливої війни є в міжнародному праві та лягли в основу наукової теорії. Християнство намагається

мінімалізувати зло а і приймає виклики складної реальності. Християни надіються на світ без гріха і насилля, обіцяний у Священному Писанні, який настане після другого пришествя Ісуса Христа.

Важливі кроки з розробки концепції справедливої війни робить св. Амвросій Медіоланський. Але, в своєму вченні про війну основний наголос він робить все ж таки на проблемі збереження миру, згідно із законом справедливості. Якщо війна, вважає він, сприяє встановленню миру, то така війна справедлива. Таким чином, справедлива війна зовнішня, яка ведеться заради порятунку Вітчизни. Амвросій, як і інші отці Церкви, засуджував насильство і людиновбивство. Проте при цьому він, колишній адміністратор високого рангу, виправдовує будь-які дії держави, спрямовані на самозбереження. Так само Амвросій виправдовує ту війну, яка відновлює порушену справедливість.

Учень св. Амвросія – св. Августин завершує становлення християнського ставлення до війни і надає певної завершеності ідеї війни, її вплетенню в канву історії, яка виступає Божим задумом. Августин, закладає базові уявлення про справедливую війну [2, с. 71].

Богослов визначає умови, за яких війна є справедливою: її має вести законна влада, вона повинна спрямовуватися на захист держави та її народу, вона є крайнім засобом. Окрім того, справедливість війни не звільняє її учасників від обов'язку гідної поведінки і не дозволяє вдаватися до невинуватеного насильства.

Як глибокий мислитель, Августин піднімає питання не лише етичних аспектів війни, але й її фундаментального статусу в системі усього сущого. Хоч причини виникнення війн так чи інакше криються у злобі та інших проявах недосконалої людської природи, вона по-своєму є елементом «божественного Провидіння, яке пронизує всі речі». Війна повинна спрямовуватися на підтримку справедливості в межах природного порядку. Причиною останнього є первородний гріх, та все ж він благий, бо стримує недосконалість враженої гріхопадінням природи.

На Заході запропонований Августином підхід залишався основним орієнтиром у морально-богословській оцінці війни. Він прослідковується у Декреталіях Граціана (середина XII ст.). Далі умови справедливої війни формулюються св. Раймундом Пеньяфортським (XIII ст.) в контексті подальшої кодифікації канонічного права. Тома Аквінський лише доповнює ідеї пізньоантичного мислителя і викладає християнське бачення справедливої війни у систематизованому вигляді.

Ідучи вслід за Августином, Аквінат формулює основні умови справедливої війни: її повинна провадити законна державна влада, має існувати належна причина, війна повинна впливати зі справедливого наміру.

Християнський погляд на війну змінювався протягом усієї історії віри і був неоднозначним. Рання церква була пацифістською. Тертуліан писав, «тільки без меча християнська церква може вести війну: бо Господь відмінив меч» [3, с. 56].

Це швидко змінилося за часів Костянтина Великого, який заявив, що забороняти «державі право йти на війну – це засудити її до вимирання»,

і незабаром після цього християнські філософи почали формулювати вчення справедливої війни. Ідея про те, що насильство не є по суті поганим, можна побачити і в деяких версіях доктрини справедливої війни – насильство (війна) може бути життєво важливим інструментом відновлення справедливості та миру.

До кінця Першої світової війни використання збройних сил розцінювалося не як злочин, а як допустимий шлях вирішення конфліктів.

Статут Ліги Націй 1919 р. та Паризька угода (пакт Брайана-Келлога) 1928 р. були спрямовані на те, щоб поставити війну поза законом. Прийняття Статуту Організації Об'єднаних Націй у 1945 р. підтвердило цю тенденцію: «Всі члени ООН утримуються в своїх міжнародних зносинах від погроз силою або її застосування...». При цьому, Статут ООН закріплює право держав на індивідуальний чи колективний самозахист у відповідь на агресію іншої держави (чи групи держав). Також, Рада Безпеки ООН, діючи на підставі Розділу VII Статуту, може прийняти рішення щодо спільного використання збройних сил у відповідь на загрозу миру, порушення мирних відносин або акт агресії [5].

Подальший розвиток ідей війни, спроб її «гуманізації», обмеження в Західній Європі характеризується вже детальнішою розробкою та впровадженням морально-християнських норм у військову діяльність озброєних людей. Цей процес має як внутрішні детермінанти, так і зовнішні. Оскільки у культурі Заходу домінуючою стає юридично-правова настанова, то більшість здобутків цього процесу знаходять своє відображення в церковному праві та постановах місцевих соборів, а пізніше – в міжнародному гуманітарному праві [6, с. 30].

Список використаних джерел:

1. Гусак П. Християнський погляд на війну, мир та самозахист. RISU. Retrieved June 18, 2022, from https://risu.ua/hristiyanskiy-poglyad-na-viynu-mir-ta-samozahist_n67817
2. Августин. Сповідь / Пер. з латини Ю. Мушака. – Львів, Свічадо, 2016.
3. Загребельний І. Апостольство меча. Християнство і застосування сили. – Київ : ФОП Халіков, 2017. – 204 с
4. Firth R. (1981). Spiritual Aroma: Religion and Politics. American Anthropologist, 83(3), 582–601. <http://www.jstor.org/stable/676754>
5. What are jus ad bellum and jus in bello? ICRC International Committee of the Red Cross. Retrieved June 18, 2022, from <https://www.icrc.org/en/document/what-are-jus-ad-bellum-and-jus-bello-0>
6. Коханчук Р. М. Становлення доктрини війни в ранньому християнстві / Р. М. Коханчук // Українське релігієзнавство. – 2003. – № 26. – С. 20–30.

Ключові слова: війна, мир, християнство, справедлива війна, міжнародне право.
Key words: war, peace, humanitarian law, just war, international law.